

SZÍNHÁZ

SZÍNHÁZI NAPLÓ

36. *Sterija Játékok* – Amitől régóta féltünk, amit régóta emlegetnek, bekövetkezett: a Sterija Játékok nevű országos színházi fesztivál is a politikai játékok áldozata lett. Előbb lemondták részvételüket a horvát színházak, majd pedig – már a fesztivál ideje alatt – a szlovén színházak is jelezték távolmaradásukat. A kiszivárgó hírek szerint a politika kényszerítette őket erre. S ebben nem is kell(ene) kételkedni, mivel a politika, kivált ezen a vidéken – lett legyen az szerb, horvát, szlovén vagy éppenséggel magyar – inkább szűklátókörűségéről, korlátoltságáról, ostobaságáról ismert, mint nagyvonalúságáról, európaiságáról, tisztánlátásáról. Holott ha például a horvát politikai vezetés jelezte volna, hogy a színházi helyzetet vagy legalább saját köztársaságának előadásait – most látom, miféle naiv elképzelésem van, mikor törődött a politika érdemben a kultúrával; itt soha! –, akkor tudhatta volna, hogy Miroslav Krleža *Zászlók* című regényének színpadi változata a díjak zömét elvihette volna, letarolhatta volna a mezőnyt, és ezzel rengeteget nyert volna a horvát politika is. Csakhogy a politikai úrelvítársak nem látnak az orruknál tovább. No meg arra sem ártott volna gondolni, s ez már a szlovénekre is vonatkozik, hogy az efféle ostobaságokkal azoknál is negatív pontokat szereznek, akik eddig megértőek voltak, szimpatizáltak törekvéseikkel. Az efféle döntések mindenképpen több kárral, mint haszonnal járnak. Csakhogy ezt, úgy látszik, a politikusok képtelenek felfogni, agytekervényeik másképpen működnek, ha működnek. Azt mindenképpen elérték, hogy az ország egyik legjelentősebb művelődési rendezvényének – amely sokágú munkájával évek óta intézménnyé nőtt, kiadói és dokumentációs központtá, amilyen a világon mindenütt van, és eddig nálunk nem volt – létezése, munkája váljék, ha nem is kérdésessé, de mindenképpen csonkává, kevésbé jelentőssé. Hát ez sikerült, mondhatnánk keserűen, a fesztivál idején még arra gondolva, hogy majdcsak rendeződik a helyzet, az utóbbi egy hónap viszont már vitathatatlanná tette, aligha fog rendeződni, hiszen a politika még őrültebb, mint akkor volt. – A derékba tört fesztiválon kilenc előadás helyett ötöt játszottak, a zsűri bölcsen nem osztott ki minden díjat, ezzel is jelezte, hogy nem teljes értékű vetélkedő folyt. Nem ítélte oda többek között a legjobb előadás díját sem, s ezt nemcsak bölcsen cselekedte, hanem jól is tette, mivel a látottak alapján túlzás lett volna bármelyik előadást is díjjal kiemelni. Más szóval: a színvonal nem volt éppen magas. – Aleksandar Popović *Tejeskávéről* már írtunk, nos, az újvidéki Szerb Nemzeti Színház előadása, melyet Branko Pleša rendezett, nem jobb annál, amilyen a bemutatón volt, de kétségtelenül ertettebb, ami első-sorban néhány színész játékában mutatkozott meg. Zárójelente, a „rastur-kolo”-nak nevezett kórtánc, amely során az összefogózó táncolók szétválnak, a „kolo” felbomlik, még inkább jelképpé lett, mint hónapokkal ezelőtt, amikor a kapcsolatok csak felbomlóban voltak, szakadozni kezdtek. – Popović művének előadásához hasonlóan erőteljesen politikai felhangokkal bővelkedik Vida Ognjenović belgrádi rendezőnő terjedelmes műve – *Je li bilo kneževa večera* –, amely idősrészségét nemcsak attól kapja, hogy a rigómezei csata hatszáz éves évfordulóján a száz évvel előbbi emlékezésre való készülődésről szól – természetesen nem a múlt felelevenítésének, pontos megidézésének szándékával –, hanem a mostani „jubileum”-mal kapcsolatos túlkapások, esztelen-ségek közvetett gúnyolulásának szándékától. Kiváló drámai anyagot talált a rendezőnő, aki azonban nem tudta önmagát, önmagában az író legyőzni, nem volt szíve húzni

a szövegen, s így az előadás két jelenetet leszámítva unalmas, vontatott, amihez a nagyon is szerény képességű és konzervatív játéktílust szorgalmazó belgrádi társulat (Nemzeti Színház) szintén hathatósan hozzájárult. Az ünnepség – mióta ünnep egy veszített csatára emlékezni? – szervezői, az újvidéki Zastava című lap munkatársai, főleg pedig vezetőjük, Jaša Tomić, mindent megtesznek, hogy a szerémségi Ravanica-kolostor előtt rekonstruálják Lázár kenéz hiedelem szerinti csata előtti vacsoráját, amelyen a szerb csapatok vezetője megígolta, hogy árulással veszítenek. A bajt az okozza, hogy senki sem akarja vállalni az áruló Vuk Branković szerepét, s a helyzetet csak bonyolítja, hogy Ilarion Ruvarac kolostorfőnök-történész épp akkortájt tette közzé kutatásainak eredményét, miszerint a néphagyományból ismert vacsora a valóságban nem is volt, következésképpen felidézése is céltalan. Mindkét jelenet bővelkedik ironikus drámai felhangokban, sok-sok időszerű áthallással rendelkezik, és színészilag is a legjobbak, mind a Lazar Dunderskit, a bácskai nábobot – őt akarták rábírnai az áruló szerepére – alakító Predrag Ejđus, mind pedig a kolostorfőnök-történészt tolmácsoló Petar Baničević díjat kapott. Jó drámai anyag, megannyi apró időszerűséggel, az előadás azonban mégis alig közepes, igencsak vontatott, talán nem is fesztiváli színvonalú. Kár. – Ahogy Vidá Ognjenović neve számunkra a politikai színházat idézi fel, ugyanúgy Jordan Plevnes macedón író nevéhez szinte automatikusan kapcsoljuk a nemzeti kérdés aktuál politico-dramatico taglalását. A *Földalatti köztársaság* című drámája, melyet a bitolai színházban Vlado Cvetanovszki rendezett, a vereség természetrajzát adja sajátos vizionáló formában. A vereségek sorozata, melyekre emlékeznek, annál fájóbb, mert egykoron dicső, diadalmas nép kénytelen így idézni múltját, emlékezni történelmére. Tragikus emlékidézés ez, amely mint ilyen igencsak tanulságos lehet itt élő más nemzetek számára is, melyek úgy menekülnek a múlttal való szembenézésből, hogy önelégülten rózsaszínű álmokat szőnek, hisznek valóságnak, nacionalizmusba menekülnek, nacionalista hegemoniára törekednek, nem tudva, hogy ezzel saját látóhatárukat szűkítik, korlátozzák, nem is a múlt, hanem éppen a jövő irányában. A szembesülés kellemetlen, sőt fájó, de ugyanakkor elkerülhetetlen, egyénnek, nemzetnek egyaránt. Ezért is dicséretes a fiatal macedón dramaturgia, elsősorban Jordan Plevnes és Goran Sztefanovszki igyekezete, akik műveikkel kitartóan ezt a nemzeti szembesülést szorgalmazzák, a nemzeti öneszmélés érdekében. A *Földalatti köztársaságban* Plevnes ezt a feladatot szürrealista poéma keretei között végzi, kiindulópontul a század elején létezett kérdéséletű macedón köztársaságot veszi, amely a nemzeti önállóság, a macedón autonómia jelképpé nőtt eseményévé vált. Szürrealista látomásában történelmi és nemzeti motívumokat használ. Ezt a költői víziót kellett a rendezőnek és munkatársainak előadássá változtatniuk. Az eredmény érdekes, bár nem minden részletében érthető, színpadi látomás, amely inkább a képek impresszivitásában mutatkozott meg, mint a pontosan felismerhető, határozott tartalom közlésében. Az előadás végiggondolt vizuális szerkezetű, kiindulópontul egy ikonszerű jelenet szolgál, amely intonálja a ráépülő képeket. Míndezebből fájdalom, szomorúság sugárzik, de tartalom tekintetében nem mindig jönnek át a rivaldán, megmaradnak szép látványnak, amit az is bizonyít, hogy a műsorfüzetben nem a színesek, hanem a díszlettervező, a jelmeztervező, a zeneszerző, a fénymester nevét keressük. Szép előadás, de kevesebbet „mond”, mint a látvány alapján várjuk. – Az itt említett két szerb és egy macedón előadásán kívül még egy belgrádi és egy szkopjei előadás szerepelt a csonka 36. Sterija Játékok műsorán. A belgrádi Zvezdara Színház a szerző rendezésében játszotta Dušan Kovačević *Hihetetlen tragédia* című művét, amely a szerző utóbbi alkotásaihoz hasonlóan laza képek, magán-számok kollázsa, de így is érdekes, pontos nemzeti mentalitásrajz, megtapsolták, de hogy tanultak-e belőle, azt nem tudni. – A szkopjei társulat a ljubljanaí Vito Taufer

rendezésében szlovén író, Dane Zajc *Médeia* című drámáját játszotta. Az egyetlen előadás, amely díj nélkül maradt. – Mit kívánhat az ember egy politika által megcsonkított fesztivál után? Ne legyen folytatása.

A bolond lány – Marcel Achard – s nem Achard Marcel, ahogy a szórólapon áll – vígjátéka világszám címkéjével érkezett az Újvidéki Színház színpadára, amiből következnek, azt a szerepet szánták ennek a sikerdarabnak, amelyet nagyvárosokban kapott, hogy több év, sőt évtized alatt nagy szériát érjen meg – lásd *Játék a kastélyban* –, hogy közönséget csalogasson, szórakoztasson, amire ezekben a komor napokban – itt – fölöttébb szükség van, ha van egyáltalán kedvünk szórakozni, hogy színészeknek önfelédelt játékkalkulát biztosítson. Ilyen s ehhez hasonló szándékkal küldték színpadra Újvidéken *A bolond lány* című vígjátékot, ám a hozzáfűzött remények nem váltak be. Amiért viszont nem Achard, hanem az előadás a hibás. Tény, hogy *A bolond lány* sem a régi már, a tévén naponta látható hasonló criminalistico-erotico sztori, s ebből némileg az is következik, hogy a darab veszített egykori üdeségéből, vonzásából, más szóval: a színháznak is ki kell valamit találnia, hogy a nézők szeressék Achard vígjátékát. Az Újvidéki Színházban azonban nem találtak ki semmit, hanem azt sem tudták kihozni, ami *A bolond lányban* benne van. Elsősorban a nemek közötti izgalmas villódzás hiányzik az előadásból. Vajda Tibor rendezése elsősorban a történet bűnügyi jellegét tartja szem előtt, a Vizsgálóbíró, akit Kovács Frigyes vállalt játszani, mindenekelőtt bíró, teljesen hiányzik belőle a férfi, akit ennek a különös lánynak a jelenléte, a konvencionálisról eltérő bája megérint, aki vívódik a hivatás és az érzelmek között, aki ember. Túl merev, túl hivatali, mesterkéltséggel, de ezzel nem gazdagítja a figurát, hanem ellenkezőleg, lényegesen szegényebbé teszi. Az a rejtett, de fel-felvilanó szexualitás, amely a történet pikantériáját adja, adná, szinte teljesen hiányzik az előadásból, s ettől végtelenül unalmas lesz, hiszen a történet bűnügyi vonatkozásai teljesen érdektelenek, féloldalasak, önmagukban semmi izgalmat nem keltenek. És ha nincs kellő súlyú, szerepű ellenpont, akkor a lány szerepe is megcsonkul. Az ő esetében is kevésbé fontos a bűnügy, az csak alkalom, hogy a vizsgálóbíró elé kerüljön. Következésképpen a színész – Szántó Valéria – sem mutathatja meg „bolondságát”, nem tárhatja elénk a szerep minden dimenzióját. Kár, mert ez a bénaság egy pályakezdő színésznek teljesebb kibonatkozását gátolja. Ez a lány semmilyen vonatkozásban nem „bolond”, bár a színész néhány sztereotíp mozdulattal megpróbálja jelezni, miféle lehetőségek vannak ebben a szerepben, ami azonban kevés, hogy alakítása a nagy színésznőikerek közé emelkedjék. Sajnos azonban a többi szereplő sem nyújt figyelemkeltő alakítást. Kivéve Simon Mihályt a Törvényszéki írnok szerepében. Ő szükségtelen túlzásai ellenére is benne él a történetben, emberi sorsot, magatartásmodell formál. A többiek viszont a funduszból építik fel szerepüket, enyhe karikfrozással élve, Sz. Rövid Eleonóra a Vizsgálóbíróné, Ladik Katalin a Képviselőné s legkevésbé Banka János a Képviselő szerepében. Balázs Piri Zoltánt egy lehetetlen ruha dobja ki a pályáról, akadályozza meg, hogy jelenlétét komolyan vegyük. Szilágyi Nándor az ügyvédet alakítja, de ennek három épkezláb mondata sincs, csak görbed-hajlong, kész karikatúra, szerep nélkül, anélkül, hogy tudnánk, miért ilyen. Szilágyinak nem éppen erős oldala a beszéd, de azért mégsem kellett volna papucsállatkává visszaminősíteni. Színfolt, amelynek semmi szerepe és értelme sincs. – Az egész előadás, mindenekelőtt az ötletelen, spród rendezés következtében unalmas, látványként pedig siváran vidékies, amatőr.

GEROLD László